

**PRACE NAUKOWE**

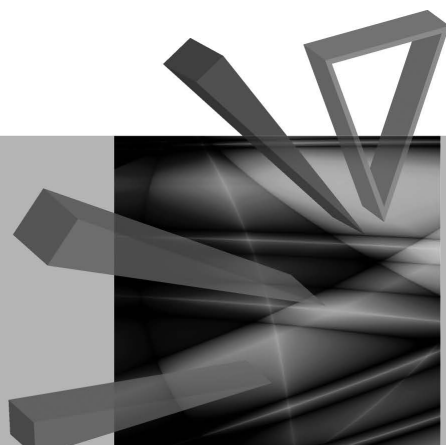
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

**RESEARCH PAPERS**

of Wrocław University of Economics

**269**

# **Dziś i jutro polityki spójności w Unii Europejskiej**



Redaktorzy naukowi

**Ewa Pancer-Cybulska**

**Ewa Szostak**



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu  
Wrocław 2012

Recenzenci: Urszula Kalina-Prasznic, Marek Kozak, Barbara Kryk, Kazimierz Pająk,

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Marcin Orszulak

Łamanie: Comp-rajt

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

[www.ibuk.pl](http://www.ibuk.pl), [www.ebscohost.com](http://www.ebscohost.com),

The Central and Eastern European Online Library [www.ceeol.com](http://www.ceeol.com),

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

[http://kangur.uek.krakow.pl/bazy\\_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

[www.wydawnictwo.ue.wroc.pl](http://www.wydawnictwo.ue.wroc.pl)

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2012

**ISSN 1899-3192**

**ISBN 978-83-7695-282-6**

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

## Spis treści

Wstęp .....	9
<b>Tatyana Andreeva:</b> Present taxation policy in Latvia .....	11
<b>Iwo Augustyński:</b> Wpływ globalnego kryzysu finansowego na strukturę zadłużenia europejskich korporacji .....	23
<b>Krzysztof Biegun:</b> Realizacja antycyklicznej funkcji polityki budżetowej w Polsce w kontekście przygotowań do członkostwa w strefie euro .....	34
<b>Jan Borowiec:</b> Wpływ kryzysu gospodarczego i finansowego na spójność gospodarczą i społeczną Unii Europejskiej .....	47
<b>Jarosław Czaja:</b> Ograniczenia wzrostu emisji obligacji korporacyjnych na obszarze Eurolandu .....	58
<b>Mariusz Czupich, Aranka Ignasiak-Szulc:</b> Wybrane aspekty wzrostu innowacyjności regionu w opinii mieszkańców województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego .....	70
<b>Marek A. Dąbrowski:</b> Źródła wahań realnych kursów walutowych na Litwie, Łotwie i w Polsce w kontekście kryzysu gospodarczego .....	82
<b>Aneta Jarosz-Angowska:</b> Struktura działalności gospodarczej a konkurencyjność regionu .....	97
<b>Wojciech Kosiedowski, Maria Kola-Bezka, Saulius Stanaitis:</b> Przedsiębiorczość w regionach wschodniego pogranicza UE. Wybrane wyniki międzynarodowego badania ankietowego .....	107
<b>Ewa Małuszyńska:</b> Problemy definiowania oraz szacowania wielkości delokalizacji .....	121
<b>Adam Pawlewicz, Piotr Szamrowski:</b> Perspektywy funkcjonowania osi LEADER w nowym okresie programowania 2014-2020 .....	133
<b>Marzena Piotrowska-Trybull, Aranka Ignasiak-Szulc:</b> Rola jednostki wojskowej w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w świetle badań ankietowych .....	144
<b>Mariusz Ratajczak:</b> Zreformowana polityka spójności i jej związek z priorytetami odnowionej Strategii Lizbońskiej .....	158
<b>Adam Roznoch:</b> Podstawowe problemy polityki spójności w Unii Europejskiej po roku 2013 .....	169
<b>Monika Słupińska, Mariusz Wypych:</b> Realizacja zasady partnerstwa na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego na poziomie regionu .....	197
<b>Artur Szmaciarski:</b> Rola polityki spójności w realizacji strategii Europa 2020.....	212
<b>Zhanna Tsaurkubule, Alevtina Vishnevskaya:</b> Economic trends analysis of Latvia in EU cohesion policy conditions .....	223

<b>Piotr Zapalowicz:</b> Krytyka polityki spójności z punktu widzenia teorii monetaryzmu .....	231
<b>Andrzej Żuk:</b> Ukierunkowane terytorialnie zintegrowane podejście do rozwoju Unii Europejskiej w kontekście roli polityki spójności do 2020 r. ....	241

## Summaries

<b>Tatyana Andreeva:</b> Aktualna polityka podatkowa Łotwy .....	22
<b>Iwo Augustyński:</b> The effects of the financial crisis on EU corporate debt structure .....	33
<b>Krzysztof Biegun:</b> The implementation of antycyclical fiscal policy in Poland in the context of preparations for membership in the euro area .....	46
<b>Jan Borowiec:</b> The impact of economic and financial crisis on economic and social cohesion of the European Union .....	57
<b>Jarosław Czaja:</b> Limitation of corporate bond issues increase in the Eurozone .....	69
<b>Mariusz Czupich, Aranka Ignasiak-Szulc:</b> Selected aspects of innovativeness improvement in the opinion of the inhabitants of Kujawsko-Pomorskie and Warmińsko-Mazurskie voivodeships .....	81
<b>Marek A. Dąbrowski:</b> Sources of fluctuations in real exchange rates in Lithuania, Latvia and Poland in the context of the global financial crisis .....	96
<b>Aneta Jarosz-Angowska:</b> Structure of economic activity and region competitiveness .....	106
<b>Wojciech Kosiedowski, Maria Kola-Bezka, Saulius Stanaitis:</b> Entrepreneurship in eastern borderlands of the European Union. Selected results of an international survey .....	120
<b>Ewa Maluszyńska:</b> Problems of defining and estimating the size of relocation .....	132
<b>Adam Pawlewicz, Piotr Szamrowski:</b> The perspectives of LEADER axis functioning in the new programming period 2014-2020 .....	143
<b>Marzena Piotrowska-Trybull, Aranka Ignasiak-Szulc:</b> Role of military units in social and economic development of communes according to questionnaire research .....	157
<b>Mariusz Ratajczak:</b> The reformed cohesion policy and its relationship with the priorities of the renewed Lisbon Strategy .....	168
<b>Adam Roznoch:</b> Basic problems of cohesion policy in the European Union after 2013 .....	196
<b>Monika Słupińska, Mariusz Wypych:</b> Implementation of the partnership principle within human capital development policies at the regional level .....	211
<b>Artur Szmaciarski:</b> The role of cohesion policy in the realization of Europe 2020 strategy .....	221

---

<b>Zhanna Tsaarkubule, Alevtina Vishnevskaya:</b> Analiza tendencji w gospodarce Łotwy w warunkach polityki spójności Unii Europejskiej .....	230
<b>Piotr Zapalowicz:</b> Criticism of the cohesion policy from the point of view of monetarism .....	240
<b>Andrzej Żuk:</b> Place based integrated approach to development of the European Union in the context of the role of the cohesion policy up to 2020 ....	248

**Marzena Piotrowska-Trybull**

Akademia Obrony Narodowej w Warszawie

**Aranka Ignasiak-Szulc**

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

---

## **ROLA JEDNOSTKI WOJSKOWEJ W ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM GMIN W ŚWIETLE BADAŃ ANKIETOWYCH\***

---

**Streszczenie:** Jednostki wojskowe – ze względu na swe znaczenie społeczne i gospodarcze – mogą być istotnym partnerem dla władz samorządowych w kreowaniu polityki rozwoju. W niniejszym artykule zaprezentowano wybrane wyniki badania sondażowego zrealizowanego w gminach, w których stacjonują jednostki wojskowe, oraz płynące z nich wnioski. Badanie miało na celu określenie, w jaki sposób wojsko jest postrzegane na terytorium poszczególnych gmin. Analizowana była płaszczyzna społeczna i ekonomiczna, w szczególności takie zagadnienia, jak: wpływ jednostki wojskowej na lokalny rynek pracy, budżet gminy czy też sfery interakcji i współpracy między wojskiem i podmiotami gminnymi. Wyniki przeprowadzonych badań uprawniają do stwierdzenia, że obecnie wpływ jednostek wojskowych na rozwój gmin jest dostrzegalny w większym stopniu na płaszczyźnie społecznej niż ekonomicznej.

**Słowa kluczowe:** rozwój lokalny, jednostki wojskowe, samorząd terytorialny.

### **1. Wstęp**

Współcześnie rozwój przebiega w warunkach gwałtownej zmienności. Istotnym elementem jest więc uwzględnienie przemian zachodzących w otoczeniu organizacji publicznej oraz podejmowanie wysiłków na rzecz wprowadzania zmian. Laureat Nagrody Nobla D.C. North, opisując proces przemian w gospodarce światowej, wskazuje na potrzebę ich analizy w kontekście uznania jej za rezultat zmian<sup>1</sup>:

---

\* Praca naukowa pt. „Uwarunkowania lokalne i regionalne funkcjonowania jednostek wojskowych na terytorium kraju” finansowana ze środków na naukę w latach 2010-2013 jako projekt badawczy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, nr O N115311238.

<sup>1</sup> Zob. D.C. North, *Understanding the Process of Economic Change*, Princeton University Press, Princeton 2005, <http://press.princeton.edu/chapters/s7943.pdf> (8.04.2012).

1) jakościowych i ilościowych, odwołujących się do jednostek ludzkich (w szczególności dotyczących demografii);

2) w zakresie wiedzy (w szczególności dotyczącej władania ludzi nad naturą);

3) odnoszących się do zmian instytucjonalnych.

Każda decyzja kierownicza, również będąca w gestii władz lokalnych, musi więc uwzględniać interakcje z otoczeniem (nie tylko fakt, że podlega jego wpływowi, ale także iż do pewnego stopnia wpływa na otoczenie), a także opierać się na współpracy z innymi podmiotami kształtującymi społeczny i gospodarczy rozwój gminy.

W kreowaniu polityki rozwoju istotnym partnerem dla władz samorządowych mogą być jednostki wojskowe ze względu na ich znaczenie społeczne i gospodarcze. Określana rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej i podporządkowana względem bezpieczeństwa państwa oraz racjonalizacji wydatków publicznych dyslokacja (elementów sił zbrojnych) wpływa na sytuację lokalną. Wycofanie jednostki wojskowej może stworzyć danemu terytorium szansę na rozwój, ale może też być dla niego zagrożeniem. Siły Zbrojne RP są podmiotem, który w ostatnich latach przechodził wiele zmian instytucjonalnych, jednak powszechnie uznaje się je za organizację tradycyjną i zhierarchizowaną. A. Letkiewicz określa wzorce niepokojących zachowań, które powinny skłaniać każdą organizację do natychmiastowego działania i zmiany postawy, są to: niedostrzeganie pojawiających się nowych zjawisk, zagrożeń i szans; rutynowe traktowanie procesów i procedur; dogmatyzacja norm i wartości obowiązujących w organizacji; uporczywe trzymanie się wytyczonej strategii<sup>2</sup>. Zarówno wojsko, jak i samorzady pozostają pod wpływem procesów globalizacji i integracji międzynarodowej (przynależność do NATO, UE itp.), które determinują – niekiedy w bardzo dużym stopniu – ich znaczenie, zadania i kondycję ekonomiczną.

Ze względu na zachodzące zmiany w zakresie wpływu obu partnerów na kreowanie polityki rozwoju lokalnego, w ramach projektu badawczego „Uwarunkowania lokalne i regionalne funkcjonowania jednostek wojskowych na terytorium kraju”, realizowanego przez Akademię Obrony Narodowej w Warszawie, podjęto badania zmierzające do poznania opinii przedstawicieli samorządów, mieszkańców gmin oraz żołnierzy, których jednostki stacjonują na terenie tych gmin, na temat wpływu jednostki wojskowej na otoczenie bliższe<sup>3</sup>. Badanie sondażowe gmin, zrealizowano techniką ankiety pocztowej w okresie od maja do sierpnia 2011 r. Wybór gmin do badania powiązano z wyborem jednostek wojskowych oraz mieszkań-

---

<sup>2</sup> A. Letkiewicz, *Zarządzanie zmianami w organizacji publicznej*, WSPol, Szczytno 2006, s. 7.

<sup>3</sup> W badaniach sondażowych brało udział 856 mieszkańców gmin, 650 żołnierzy, 33 przedstawicieli samorządów gmin, z których wojsko wycofano, oraz 20 przedstawicieli samorządów gmin, w których wojsko stacjonuje. W tym celu korzystano z techniki ankiety, techniki wywiadu sformalizowanego oraz techniki wywiadu wspomaganego komputerowo. Analizowano także ekonomiczne aspekty stacjonowania jednostki wojskowej na terenie gminy, w tym między innymi wpływy do lokalnego budżetu.

ców i miał on charakter losowy. Jednostki wojskowe wylosowano spośród 264 jednostek wyselekcjonowanych na podstawie danych uzyskanych ze Sztabu Generalnego Wojska Polskiego przez Wojskowe Biuro Badań Społecznych. Natomiast gminy, w których prowadzono badania mieszkańców, wylosowano ze zbioru gmin zaczerpniętego z Rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z 24 listopada 2009 r. w sprawie utworzenia garnizonów oraz określenia zadań, siedzib i terytorialnego zasięgu właściwości i ich dowódców (DzU nr 206, poz. 1592). W rezultacie uzyskano 69,2% prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy ankiet<sup>4</sup>. Kwestionariusz ankiety skierowany do gmin składał się w większości z pytań zamkniętych pogrupowanych w trzy bloki tematyczne, a mianowicie:

1. Ogólna ocena obecności jednostki wojskowej w gminie.
2. Wpływ jednostki na sytuację społeczną i gospodarczą w gminie.
3. Współpraca jednostki wojskowej ze społecznością lokalną i władzami lokalnymi.

W niniejszym artykule zaprezentowane zostaną wybrane wyniki przeprowadzonego badania oraz płynące z nich wnioski.

## **2. Wybrane wyniki badania samorządów gmin, na których terenie stacjonuje jednostka wojskowa**

W wielu opracowaniach naukowych oraz raportach przygotowywanych dla Ministerstwa Obrony Narodowej<sup>5</sup> eksponowane są elementy dotyczące powiązań jednostek wojskowych z lokalnym rynkiem pracy oraz ewentualnych konsekwencji dla rynku pracy w związku z dyslokacją jednostki wojskowej lub jej likwidacją. Również podczas realizacji badań zwrócono uwagę na ten aspekt.

Odpowiadając na pytanie, jak obecność wojska wpływa na rynek pracy w gminie, respondenci podzielili się na dwie grupy (zob. tab. 1). Pierwsza postrzega wojsko jako głównego lub jednego z większych pracodawców na terenie gminy (łącznie ponad 44% badanych). Dla drugiej charakterystyczna była opinia, że liczba podmiotów gospodarczych w gminie jest stosunkowo duża i w konsekwencji struktura gospodarki lokalnej jest zróżnicowana, co w rezultacie przekłada się na niewielkie zainteresowanie pracą w wojsku (ponad 27%). Do tej grupy odpowiedzi można zaliczyć także dwa przypadki (11%): (1) gdy uznano, że wojsko odgrywa przeciętną rolę na rynku pracy (w gminie względnie łatwo można znaleźć zatrudnienie), oraz (2) gminę z dobrze rozwiniętym rynkiem pracy, gdzie wojsko nie jest postrzegane jako atrakcyjny pracodawca.

---

<sup>4</sup> Białystok g.m., Braniewo g.m., Bytom g.m., Cewice g.w., Deszczno g.w., Drawsko Pomorskie g.m.w., Kraków g.m., Mińsk Mazowiecki g.w., Powidz g.w., Słupsk g.m., Suwałki g.m., Szczecin g.m., Świnoujście g.m., Ustka g.w., Warszawa g.m., Wejherowo g.w., Wysokie Mazowieckie g.m., Zielona Góra g.m.

<sup>5</sup> Zob. m.in. Społeczno-ekonomiczne skutki likwidacji garnizonów ujętych w „Programie przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006” oraz jego kolejnych aktualizacji, RCSS, Warszawa, wrzesień 2005.



**Tabela 1.** Postrzeganie wojska z punktu widzenia jego znaczenia dla lokalnego rynku pracy

Rola wojska	Odpowiedzi	
	liczba	procent
Główny pracodawca	2	11,11
Jeden z większych pracodawców	6	33,33
Ma przeciętne znaczenie w gminie, w gminie bowiem stosunkowo łatwo jest znaleźć zatrudnienie	2	11,11
Gospodarka lokalna jest zróżnicowana i mieszkańcy wykazują niewielkie zainteresowanie pracą w wojsku	5	27,77
Rynek pracy jest dobrze rozwinięty, a wojsko nie jest postrzegane jako atrakcyjny pracodawca	1	5,55
Trudno powiedzieć	2	11,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

Dane w tabelach 2 i 3 również dotyczą oddziaływania wojska na rynek pracy. Po pierwsze, istotne było określenie, czy wojsko jest postrzegane jako podmiot, który wzbogaca lokalny rynek pracy, po drugie, w jakim stopniu jego obecność wpływa na powstawanie nowych miejsc pracy. Założono, że wpływ ten może mieć charakter głównie pośredni, wynikający z dynamizowania obrotów firm lokalnych, które na skutek kooperacji z wojskiem zwiększają zatrudnienie. Wpływ ten wiąże się z liczbą żołnierzy służących i mieszkających w tej samej gminie oraz stanem osobowym ich rodzin, których popyt na dobra i usługi sprzyja rozwojowi przedsiębiorstw.

**Tabela 2.** Wojsko a zróżnicowanie rynku pracy w gminie

Stopień wpływu	Odpowiedzi		Stopień wpływu	Odpowiedzi	
	liczba	procent		liczba	procent
Bardzo mały	4	22,22	Duży	5	27,77
Mały	4	22,22	Bardzo duży	1	5,55
Przeciętny	3	16,66	Brak odpowiedzi	1	5,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

Analizując opinie respondentów na temat różnicowania rynku pracy przez jednostkę wojskową, należy wskazać, że tylko 33% gmin postrzegало ją jako podmiot, który w dużym lub bardzo dużym stopniu przyczynia się do dywersyfikacji tego rynku. Z reguły dotyczyło to gmin mniejszych (a także miejsko-wiejskich i wiejskich). Blisko 45% badanych uznało, że jest to wpływ bardzo mały lub mały, a niewiele ponad 16% określiło go jako przeciętny. Jedna gmina nie udzieliła odpowiedzi na pytanie o stopień oddziaływania jednostki wojskowej na różnicowanie rynku pracy.

Uzupełniając powyższe wyniki o odpowiedzi na kolejne pytanie, dotyczące sprzyjania powstawaniu miejsc pracy dzięki obecności wojska, zauważymy, że zwiększa się procent respondentów, którzy uznają ten wpływ za przeciętny. Na tym samym poziomie utrzymuje się liczba tych, którzy określają go jako mały i bardzo mały. Natomiast

spada liczba respondentów, którzy postrzegają go na poziomie dużym i bardzo dużym (zob. tab. 3). Oznacza to, że chociaż jednostka pomaga w dywersyfikacji lokalnego rynku pracy, jednak nie jest już w takim samym stopniu postrzegana jako podmiot sprzyjający powstawaniu nowych miejsc pracy. Przyczyn tego stanu jest wiele, można zwrócić uwagę na wielkość gminy, jej miejski lub wiejski charakter, a także dominację jednostki wojskowej (lub jej brak) na lokalnym rynku.

**Tabela 3.** Wojsko a powstawanie nowych miejsc pracy w gminie

Stopień wpływu	Odpowiedzi		Stopień wpływu	Odpowiedzi	
	liczba	procent		liczba	procent
Bardzo mały	6	33,33	Duży	1	5,55
Mały	2	11,11	Bardzo duży	1	5,55
Przeciętny	7	38,88	Brak odpowiedzi	1	5,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

Pytaniem, które dobrze pomaga wysondować sposób, w jaki respondenci postrzegają wojsko i jego rolę na lokalnym rynku pracy, brzmi: Czy likwidacja jednostki pogorszyłaby sytuację na tym rynku (zob. tab. 4)? Zdaniem 27% badanych wycofanie jednostki zdecydowanie pogorszyłoby sytuację na lokalnym rynku pracy, kolejne 44% odpowiedziało, że raczej tak. Natomiast przeciwnego zdania było 21% respondentów (odpowiedzi: raczej nie i zdecydowanie nie). Odwołując się do wyników dotyczących sprzyjania przez wojsko powstawaniu nowych miejsc pracy oraz wzbogacania rynku pracy, należy podkreślić, że w odpowiedziach widać było dość krytyczne podejście. Natomiast jeśli rozważamy możliwość wycofania jednostki – mimo pozornie jej niewielkiego znaczenia dla rynku pracy – w opinii znacznej większości badanych miałyby to negatywne konsekwencje dla zatrudnienia.

**Tabela 4.** Wycofanie wojska a konsekwencje dla rynku pracy

Wystąpienie negatywnych konsekwencji	Odpowiedzi	
	liczba	procent
Zdecydowanie tak	5	27,77
Raczej tak	8	44,44
Raczej nie	3	16,66
Zdecydowanie nie	1	5,55
Trudno powiedzieć	1	5,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

Odnosząc się do kwestii stabilizowania popytu dzięki obecności wojska w gminie, należy podkreślić, że większość respondentów uznała ten wpływ za bardzo mały i mały (43%). Natomiast tylko 22% oceniło go jako duży i bardzo duży (zob. tab. 5).

**Tabela 5.** Wojsko a stabilizowanie popytu w gminie

Stopień wpływu	Odpowiedzi		Stopień wpływu	Odpowiedzi	
	liczba	procent		liczba	procent
Bardzo mały	5	27,77	Duży	2	11,11
Mały	3	16,66	Bardzo duży	2	11,11
Przeciętny	5	27,77	Brak odpowiedzi	1	5,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

W przeprowadzonym badaniu zauważono, że odpowiedzi na pytanie dotyczące stabilizowania popytu lokalnego dzięki obecności jednostki w gminie są skorelowane z dominującym charakterem gminy (rolniczy, przemysłowy, usługowy, mieszany). W gminach, w których dominuje rolnictwo lub w których profil gospodarczy gminy jest mieszany z przewagą rolnictwa, stabilizowanie popytu przez jednostkę w opinii mieszkańców odbywa się w stopniu bardzo małym lub przeciętnym. W gminach zdominowanych przez przemysł (w tym gospodarkę morską) – w stopniu przeciętnym lub bardzo dużym. Z kolei w gminach o dominującym udziale usług w strukturze gospodarki lokalnej wpływ wojska określono jako bardzo zróżnicowany.

Wojsko jest odbiorcą usług i produktów, które powstają w otoczeniu zewnętrznym jednostki. Kupując produkty, wojsko ma wpływ na rynek lokalny i sprzyja zwiększaniu obrotów przez lokalne firmy. Jednak jednostka ma ograniczoną swobodę przy dokonywaniu różnego rodzaju zakupów<sup>6</sup>, zwłaszcza jeśli dotyczy to zadań o charakterze modernizacyjnym i związanych z nowymi inwestycjami. Za organizację przetargów odpowiadają rejonowe zarządy infrastruktury (RZI), których jest obecnie 10 w strukturze Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych. Analiza danych przeprowadzona w odniesieniu do trzech RZI: w Gdyni, Lublinie oraz Poznaniu, które w 2011 r. organizowały przetargi na rzecz jednostek będących w obszarze ich właściwości, pokazała, że najczęściej dotyczyły one realizacji prac remontowych (33,9%), świadczenia określonych usług, np. pomiarów (17,8%), wykonywania prac budowlanych (17,5%), prac konserwacyjnych (8,8%), dostawy sprzętu (6,9%) i innych<sup>7</sup>.

W opinii około 56% badanych przedstawicieli gmin (zob. tab. 6) wojsko w małym i bardzo małym stopniu sprzyja rozwojowi lokalnych firm, kolejnych 22% ba-

<sup>6</sup> „Organem powołanym do realizacji zadań dotyczących: zakwaterowania wojsk, gospodarowania nieruchomościami będącymi w trwałym zarządzie Ministra ON, eksploatacji, inwestycji i remontów nieruchomości oraz związanej z nimi infrastruktury technicznej, gospodarki energetycznej i komunalnej, działalności zapewniającej ochronę środowiska i zagospodarowanie przestrzenne na terenach zamkniętych, zaopatrywania w ruchome składniki majątkowe niezbędne do wyposażenia i technicznego utrzymania nieruchomości oraz planowania i koordynacji przedsięwzięć związanych z przygotowaniem infrastruktury wojskowej na wypadek wprowadzenia stanu bezpośredniego zagrożenia Państwa, ogłoszenia mobilizacji, w czasie wojny oraz w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych (powódzie, pożary, katastrofy ekologiczne itp.)” są rejonowe zarządy infrastruktury, [http:// www.rzigdynia.mil.pl/](http://www.rzigdynia.mil.pl/) (2.12.2011).

<sup>7</sup> S. Sirko, *Przetargi w rejonowych zarządach infrastruktury*, maszynopis, AON, 2012, s. 3-4.

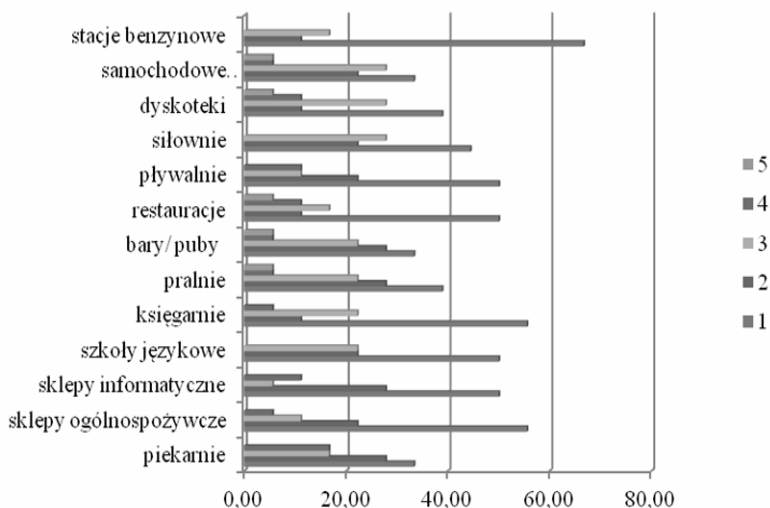
danych uważa, że w stopniu przeciętnym. Na duży i bardzo duży wpływ wskazywało 22% respondentów. W pewnym zakresie dane te stanowią potwierdzenie informacji dotyczących przetargów, tj. że wojsko w dużej mierze centralizuje zakupy i inwestycje. Konsekwencją takiego działania jest brak przełożenia obecności wojska w gminie na rozwój lokalnych firm, poza zakupami indywidualnymi żołnierzy.

**Tabela 6.** Wojsko a sprzyjanie rozwojowi lokalnych firm, które dostarczają mu produktów

Stopień wpływu	Odpowiedzi		Stopień wpływu	Odpowiedzi	
	liczba	procent		liczba	procent
Bardzo mały	5	27,77	Duży	2	11,11
Mały	5	27,77	Bardzo duży	2	11,11
Przeciętny	4	22,22			

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

W opinii respondentów obecność wojska nie wpływa także na rozwój usług (ponad 72% badanych odpowiedziało, że wpływ ten jest mały lub bardzo mały). Respondenci wypowiadali się także (zob. rys. 1), w jakim stopniu wojsko stacjonujące w gminie wpływa na działalność gospodarczą różnego rodzaju firm. Odpowiedzi na to pytanie korespondują z przytoczonymi powyżej opiniami, w których badani podkreślali niewielki udział wojska w dynamizowaniu obrotów handlowych podmiotów gospodarczych.



Objaśnienia: 1 – w bardzo małym stopniu, 2 – w małym, 3 – w przeciętnym, 4 – w dużym, 5 – w bardzo dużym.

**Rys. 1.** Podmioty korzystające na obecności wojska w gminie (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

Z danych ujętych na rysunku 1 wynika, że tylko w pojedynczych przypadkach wskazywano na: puby, bary, restauracje, samochodowe warsztaty naprawcze jako te firmy, które w bardzo dużym stopniu korzystają na obecności wojska w gminie. Częściej natomiast wymieniano: piekarnie, pływalnie, restauracje, ale również były to nieliczne przypadki. W stopniu przeciętnym natomiast, według badanych, na obecności wojska korzystają: dyskoteki, warsztaty samochodowe, siłownie, bary, puby, księgarnie, szkoły językowe. Wyłania się więc pewien ogólny obraz tego, jak wojsko jest postrzegane w odniesieniu do jego wpływu na dynamizowanie obrotów podmiotów gospodarczych. W badanych gminach jednostki wojskowe nie są uważane za podmioty mające wpływ na dynamikę obrotów innych firm w stopniu większym niż inne zakłady pracy na danym terenie.

Respondenci nie zaobserwowali także pozytywnej zależności między obecnością wojska a powstawaniem innowacji. Ponad 60% z nich uważa, że jest ona mała i bardzo mała, a tylko 5%, że duża. Wynika to z faktu, że wojsko prowadzi badania tylko w wybranych jednostkach (uczelniach, laboratoriach). Badania te w pierwszej kolejności znajdują zastosowanie w armii, a dopiero z czasem mogą być zauważalne w życiu i działalności ludności cywilnej (jak choćby w sferze technologii internetowych, nawigacji satelitarnej).

Z punktu widzenia władz lokalnych oraz społeczności zamieszkującej daną gminę istotne są rozmiary budżetu gminy. Określają one między innymi możliwości stymulowania rozwoju, w szczególności poziom realizacji zadań bieżących i inwestycyjnych oraz jakość usług świadczonych przez administrację. Ważnym źródłem dochodów budżetu gminy jest podatek od nieruchomości płacony przez ludność zamieszkałą na terenie gminy oraz zlokalizowane tam podmioty gospodarcze i instytucje. Respondenci byli pytani o to, w jakim stopniu podatek płacony do budżetu przez jednostkę wojskową sprzyja rozwojowi lokalnemu. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że dla blisko 39% respondentów podatek ten wpływa w małym lub bardzo małym stopniu na rozwój, w opinii 22% – w stopniu przeciętnym. Natomiast dla 32% miał on duże i bardzo duże znaczenie. Analizując odpowiedzi na temat oddziaływania podatku od nieruchomości płaconego przez jednostkę na dynamizowanie rozwoju lokalnego należy mieć na uwadze, że w zależności od profilu gminy oraz znaczenia wojska na rynku pracy ten wpływ jest różnie oceniany.

**Tabela 7.** Wojsko a wpływy do budżetu lokalnego w postaci podatku od nieruchomości

Stopień wpływu	Odpowiedzi		Stopień wpływu	Odpowiedzi	
	liczba	procent		liczba	procent
Bardzo mały	4	22,22	Duży	3	16,66
Mały	3	16,66	Bardzo duży	3	16,66
Przeciętny	4	22,22	Brak odpowiedzi	1	5,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

Ponadto w celu uściślenia, jakie znaczenie dla budżetu gminy ma lokalizacja jednostki wojskowej, respondenci przedstawiali wysokości wpływów do budżetu lokalnego z podatku od nieruchomości. Dane te dotyczyły trzech ostatnich lat. Tylko część respondentów przekazała niezbędne informacje, co spowodowało, że uzyskany obraz jest niepełny. Ogółem z podatku od nieruchomości gminy uzyskiwały wpływy w przedziale od 2813 tys. zł do 11 038 tys. zł, w tym jednostki wojskowe wpłacały od 12 tys. zł do 9249 tys. zł. Średnio do budżetu gminy z podatku od nieruchomości płaconego przez jednostki wojskowe wpłynęło w 2008 r. 1577 tys. zł, w 2009 r. – 1683 tys. zł, natomiast w 2010 r. – 1905 tys. zł. Znaczenie podatku od nieruchomości płaconego przez jednostkę wojskową dla budżetu gminy jest więc zróżnicowane, zależy bowiem od wielu czynników, wśród których należy wskazać na: gęstość zaludnienia, wysokość podatku ustalonego przez gminę, opodatkowaną powierzchnię, strukturę gospodarczą gminy. Najogólniej można przyjąć, że im więcej podmiotów gospodarczych i mieszkańców ma dana gmina, tym potencjalnie większe są wpływy do budżetu lokalnego z tego źródła. Jednak istnieją gminy, w których przemysł się nie rozwija, bezrobocie jest wysokie, a wpływy do budżetu są wysokie z racji podatku płaconego przez wojsko. Przykładem takiej gminy, spoza zbioru badanych jednostek samorządu terytorialnego, jest Kalisz Pomorski, który korzysta na obecności wojska użytkującego poligon drawski. Gmina liczy około 7,5 tys. mieszkańców, a wojsko wpłaca do budżetu 17 mln zł rocznie<sup>8</sup>.

Wydaje się, że jednostka wojskowa poprzez swoją obecność może ograniczać odpływ mieszkańców, a nawet zwiększać napływ ludności do gminy. Procesy te zależą m.in. od tego, jak atrakcyjnym pracodawcą jest wojsko w stosunku do innych pracodawców na danym terenie. Badania pokazują, że większość respondentów nie podziela tej opinii. Blisko 61% badanych przedstawicieli gmin uważa, że jednostka w bardzo małym i małym stopniu ogranicza odpływ ludności z gminy, a kolejnych 14% jest zdania, że ogranicza go w stopniu przeciętnym (zob. tab. 8). Można więc przypuszczać, że w konkretnej gminie niewiele osób wchodzących na rynek pracy może być zainteresowanych zawodem żołnierza. Również mała liczba osób cywilnych znajdzie zatrudnienie w jednostce wojskowej. Jednak z punktu widzenia procesów migracyjnych, współcześnie przebiegających na linii mniejsze – większe miejscowości, kraj – zagranica, wojsko ma przypuszczalnie marginalne znaczenie.

**Tabela 8.** Wojsko a ograniczenie odpływu ludności z gminy

Stopień wpływu	Odpowiedzi		Stopień wpływu	Odpowiedzi	
	liczba	procent		liczba	procent
Bardzo mały	8	44,44	Duży	2	11,11
Mały	3	16,66	Bardzo duży	1	5,55
Przeciętny	3	16,66	Brak odpowiedzi	1	5,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

<sup>8</sup> J. Ćwieluch, *Szok w szykach. Wojsko tnie po garnizonach*, <http://www.polityka.pl/kraj/analizy/1503173,1,wojsko-tnie-po-garnizonach.read> (5.12.2011).

W opinii respondentów oddziaływanie jednostki wojskowej na zwiększenie napływu ludności do gminy również nie napawa optymizmem. W tym przypadku bowiem udział wskazań na mały i bardzo mały wpływ wyniósł 61%, przeciętny – 22% i tylko po 5,55% badanych odpowiedziało, że duży i bardzo duży, w jednej zaś gminie nie sformułowano odpowiedzi.

Respondentom zadano pytanie, czy obecność jednostki ma znaczenie z punktu widzenia podwyższenia poziomu wykształcenia w gminie. Na tak postawione pytanie 60% odpowiedziało, że małe i bardzo małe, kolejne 22%, że przeciętne i tylko 10%, że duże i bardzo duże (zob. tab. 9). Analizując jednostkę wojskową pod kątem jej współpracy z podmiotami w gminie, w czasie której zachodzą określone interakcje sprzyjające przepływowi wiedzy i umiejętności, należy podkreślić, że wojsko jest w pewnym sensie izolowane. Owa izolacja wynika ze specyfiki realizowanych zadań, jak również podyktowana jest potrzebą ograniczenia dostępu do informacji ze względu na bezpieczeństwo kraju i obywateli. Niewątpliwie fakt ten ogranicza postrzeganie wojska jako podmiotu, który sprzyja podnoszeniu poziomu wykształcenia. Jednak nie chodzi tu wyłącznie o wykształcenie w sensie formalnym, dokumentowane kolejnymi szczeblami edukacji, ale wiedzę i umiejętności praktyczne (np.: Jak działać i jak się zachowywać w warunkach zagrożenia? Jak pomóc poszkodowanym w katastrofach? Jak zabezpieczyć miejsca wystąpienia katastrof?).

**Tabela 9.** Wojsko a podniesienie poziomu wykształcenia w gminie

Stopień wpływu	Odpowiedzi		Stopień wpływu	Odpowiedzi	
	liczba	procent		liczba	procent
Bardzo mały	4	22,22	Duży	1	5,55
Mały	7	38,88	Bardzo duży	1	5,55
Przeciętny	4	22,22	Brak odpowiedzi	1	5,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

Przynajmniej częściowe potwierdzenie sformułowanego powyżej przypuszczenia znajdujemy, analizując odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu obecność wojska na terenie gminy zwiększa poziom bezpieczeństwa ludności cywilnej w sytuacji różnego typu zagrożeń, np. klęsk żywiołowych. Znacznie większy udział mają tu odpowiedzi, że wojsko w dużym i bardzo dużym stopniu sprzyja utrzymaniu bezpieczeństwa ludności cywilnej (44%), niż zdania przeciwne. Nie oznacza to jednak, że w tym przypadku brakuje ocen przeciwnych, bo sformułowala je 1/3 badanych (zob. tab. 10).

Respondentów zapytano także o wpływ wojska na rozwój kontaktów zagranicznych. W opinii 72% badanych ma ono niewielki wpływ i tylko 22% określa go jako przeciętny (ocen, że wpływ ten jest duży i bardzo duży, nie było). Po raz kolejny więc staje przed nami kwestia pewnej izolacji jednostki wojskowej od środowiska cywilnego. Nawet jeśli kontakty z zagranicą mają miejsce, to są one ograniczone wyłącznie do kwestii militarnych – wspólnych ćwiczeń, szkoleń z żołnie-

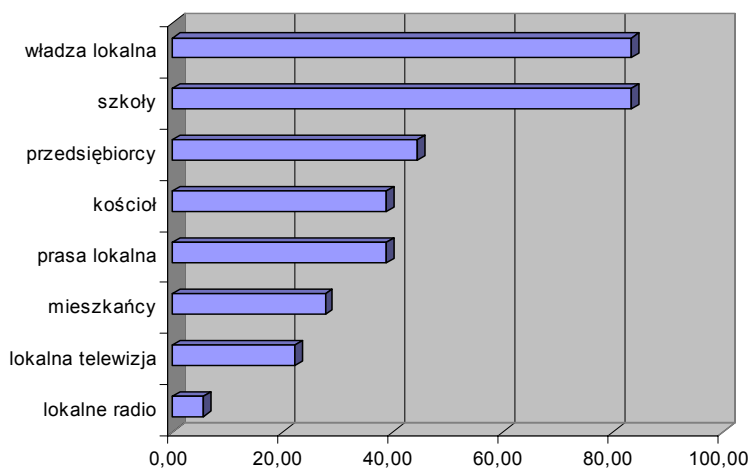
rzami z innych krajów. Tym samym nie mają przełożenia na kontakty, które mogłyby dalej rozwijać gmina.

**Tabela 10.** Stopień, w jakim jednostka wojskowa zwiększa poziom bezpieczeństwa w gminie, niosąc pomoc ludności cywilnej w sytuacji zagrożenia i klęsk żywiołowych

Stopień zwiększenia poziomu bezpieczeństwa	Odpowiedzi		Stopień zwiększenia poziomu bezpieczeństwa	Odpowiedzi	
	liczba	procent		liczba	procent
Bardzo mały	6	33,33	Duży	6	33,33
Mały	6	33,33	Bardzo duży	5	27,80
Przeciętny	6	33,33	Brak odpowiedzi	1	5,56

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

Bardziej zauważalna i doceniana przez ankietowanych była współpraca wojska ze szkołami. Wśród przedstawicieli badanych samorządów 16% uznało, że obecność jednostki w bardzo dużym stopniu sprzyja współpracy ze szkołami w gminie i jednocześnie pomaga budować i wzmacniać postawy patriotyczne wśród młodzieży. Kolejnych 22% badanych uznało, że obecna na danym terenie jednostka w dużym stopniu sprzyja współpracy. Łącznie opinię przeciwną: w małym i bardzo małym stopniu, wyraziło tyle samo osób. Współpraca ze szkołami jest więc jedną z bardziej widocznych relacji nawiązywanych przez jednostkę w gminie (zob. rys. 2). Żołnierze uczestniczą w organizacji różnego rodzaju imprez sportowych i patriotycznych. Jednocześnie organizują także dni otwarte w jednostce, zapraszając do udziału młodzież i innych mieszkańców.



**Rys. 2.** Współpraca wojska z podmiotami lokalnymi (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.



Z rysunku 2 wynika, że oprócz szkół wojsko rozwija współpracę z władzami lokalnymi i przedsiębiorcami. Znaczny odsetek wskazań dotyczył też Kościoła i prasy lokalnej. Jak wykazały pogłębione badania, współpraca ze społecznością lokalną oraz mieszkańcami koncentruje się między innymi na: udostępnianiu obiektów społeczności lokalnej, organizowaniu obozów dla młodzieży, organizowaniu imprez o charakterze patriotycznym, uczestnictwie w promocji wojskowej, wspólnych ćwiczeniach przygotowujących do stawienia czoła skutkom klęsk żywiołowych, współorganizowaniu uroczystości państwowych, a także zapraszaniu przedstawicieli wojska do szkół i urzędów na spotkania promujące SZ RP. Współorganizowanie uroczystości oraz zapraszanie wojska do szkół ma miejsce kilka razy w roku i wydaje się jedną z częściej podejmowanych inicjatyw. Inicjatywą, która również często była podkreślana, są wspólne ćwiczenia władz lokalnych i wojska na wypadek zdarzeń kryzysowych. 50% respondentów wskazało, że mają one miejsce 1-3 razy w roku. Podobne wyniki uzyskano w przypadku udostępniania obiektów sportowych społeczności oraz organizowania imprez sportowych dla mieszkańców, odpowiednio: 44% i 33% wskazań. Jednocześnie 66% badanych zaznaczyło, że wojsko na ich terenie nie organizuje obozów kondycyjnych dla młodzieży, 44% odpowiedziało, że wojsko nie organizuje imprez sportowych, natomiast 33%, że wojsko nie odbywa wspólnych ćwiczeń z władzami w celu przygotowania się na wypadek ewentualnych zagrożeń. Wspólne ćwiczenia władz lokalnych z żołnierzami były prowadzone z różną częstotliwością i zależały głównie od tego, jaką rolę na rynku pracy odgrywała jednostka. W gminach, w których jednostka była głównym pracodawcą oraz jednym z większych pracodawców, wspólne ćwiczenia prowadzono 1-3 razy oraz 4-6 razy w ciągu roku i więcej. Natomiast wśród gmin, w których jednostka miała nieco mniejsze znaczenie jako pracodawca, ćwiczenia nie były prowadzone lub wskazywano na 1-3 razy w ciągu roku.

**Tabela 11.** Ocena obecności jednostki gminie z punktu widzenia bezpieczeństwa

Ocena obecności jednostki	Odpowiedzi	
	liczba	procent
Zdecydowanie podwyższa bezpieczeństwo	2	16,66
Raczej podwyższa bezpieczeństwo	7	38,88
Nie ma wpływu na bezpieczeństwo	5	27,77
Trudno powiedzieć	3	16,66

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania sondażowego.

W odróżnieniu od ujęcia dynamicznego (prezentowanego w tab. 10) ocena obecności jednostki wojskowej z punktu widzenia bezpieczeństwa w gminie (ujęcie statyczne) przedstawia się nieco inaczej. Zdaniem ponad połowy przedstawicieli gmin stacjonowanie wojska zdecydowanie lub raczej podwyższa poczucie bezpieczeństwa w gminie. Natomiast blisko 28% badanych uważa, że nie ma wpływu na bezpieczeństwo (zob. tab. 11). Należy podkreślić, że mówimy tu o oddziaływaniu na poczucie bezpieczeństwa, a nie o stanie faktycznym. Wynika to z faktu, że

za bezpieczeństwo wewnętrzne w kraju odpowiada policja i straż miejska/gminna. Natomiast zadania wojska koncentrują się na bezpieczeństwie zewnętrznym oraz działaniu w sytuacji stanów nadzwyczajnych. Niemniej jednak część badanych odbiera stacjonowanie jednostki jako element wzmacniającego bezpieczeństwo.

### 3. Podsumowanie i wnioski

Do najważniejszych wniosków z przeprowadzonego badania należą:

- znaczenie jednostki wojskowej dla lokalnego rynku pracy w niemałym stopniu zależy od wielkości gminy, jej charakteru (miejski lub wiejski), a także specyfiki samego rynku pracy (dominacji jednostki wojskowej lub jej braku); respondenci raczej nie doceniają tego znaczenia, jednak ulega to odwróceniu w sytuacji wycofania wojska z danej jednostki terytorialnej;
- rola wojska jako odbiorcy usług i produktów od lokalnych firm jest niewielka ze względu na ograniczoną swobodę przy dokonywaniu różnego rodzaju zakupów przez jednostki wojskowe (centralizacja zamówień), znaczenie ma natomiast popyt zgłaszany przez żołnierzy i ich rodziny;
- respondenci nie zauważają znaczącego związku między jednostką wojskową a wpływem ludności, podwyższaniem poziomu wykształcenia mieszkańców gminy itp.,
- rola wojska w jednostce lokalnej jest bardziej dostrzegalna w zakresie poczucia bezpieczeństwa, kreowania postaw (szczególnie młodzieży – poprzez między innymi współpracę z placówkami oświatowymi).

Wyniki przeprowadzonych badań i powyższe wnioski z nich płynące uprawniają do stwierdzenia, iż obecnie wpływ jednostek wojskowych na rozwój gminy jest dostrzegalny przede wszystkim na płaszczyźnie społecznej. Wpływ ekonomiczny jasno rysuje się jedynie w gminach, w których wojsko jest dominującym pracodawcą czy znaczącym płatnikiem podatku od nieruchomości.

### Literatura

- Ćwieluch J., *Szok w szykach. Wojsko tnie po garnizonach*, <http://www.polityka.pl/kraj/analizy/1503173,1,wojsko-tnie-po-garnizonach.read> (5.12.2011).
- Ignasiak-Szulc A., Piotrowska-Trybull M., *Konsekwencje zmian dyslokacyjnych sił zbrojnych RP z punktu widzenia rozwoju jednostki lokalnej na przykładzie miasta Hel*, [w:] J. Prońko (red.), *Miscellanea Oeconomicae*, Studia i Materiały, Wydział Zarządzania i Administracji UJK, Kielce 2010.
- Letkiewicz A., *Zarządzanie zmianami w organizacji publicznej*, WSPol, Szczytno 2006.
- North D.C., *Understanding the Process of Economic Change*, Princeton University Press, Princeton 2010.
- Piotrowska-Trybull M., *Role of army in local development as seen by inhabitants of Polish municipalities*, [w:] P. Doucek, G. Chroust, V. Oskrdal (red.), *Interdisciplinarity in Complex Systems*, Schriftenreihe Informatik 36, Johannes Kepler Universität Linz, Linz 2011.
- Sirko S., *Przetargi w rejonowych zarządkach infrastruktury*, maszynopis, AON, 2012.
- Społeczno-ekonomiczne skutki likwidacji garnizonów ujętych w „Programie przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006” oraz jego kolejnych aktualizacji, RCSS, Warszawa 2005.

## **ROLE OF MILITARY UNITS IN SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF COMMUNES ACCORDING TO QUESTIONNAIRE RESEARCH**

**Summary:** Because of its social and economic role, an important partner for local government in policy development can be military units. Selected results and conclusions from the survey, carried in communes where military units are stationed, are presented in the paper. The goal of the study was to determine how the army was seen within the individual territorial units. Social and economic platform was analyzed, in particular such issues as: the impact of a military unit on the local labor market, the municipal budget or the sphere of interaction and cooperation between the military and municipal entities. The results of this study entitle to conclude that currently the impact on the development of military units of the municipality is visible to a greater extent on the social plane. The economic impact is explicitly seen only in municipalities where the army is the dominant employer, or significant property tax payer.

**Keywords:** local development, military unit, territorial self-government.